

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Archdekin Soc. Iesu S. Theol. Professoris
Theologia Tripartita Sive Resolutiones Polemicæ,
Speculativæ, Practicæ, Controversiarum, & Quæstionum,
etiam recentissimarum, quæ in Schola, & ...**

Missionarijs, & alijs animarum Curatoribus, & Theol. studiosis solerter
accommodatæ ...

De Controversijs Polemicis, & Scholasticis, etiam modernis

Archdekin, Richard

Antverpiæ, 1682

Caput Primum. Vera Ecclesia commonstratur horum temporum Libertinis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40853

PARS PRIMA
RESOLUTIONES
THEOLOGICÆ POLEMICÆ

De Modernis Controversijs & Quæstio-
nibus, facili methodo decilis.

TRACTATUS PRIMUS

Methodus clara quemvis adducendi ad
veram Ecclesiam.

CAPUT PRIMUM.

*Vera Religio commonstratur horum
temporum Libertinis.*

Prima ad salutem remora est effræ-
nata vitæ licentia : hæc uti Mentem
cæco impetu convertit ad amorem
creaturarum, ita eam penitus aver-
tit à notitia, & cultu Creatoris : fa-
cile enim error excæcat, quos libido dementat.
Hinc fit ut nostro ævo plurimi passim reperian-
tur non tam Hæretici, quàm Libertini, qui Re-
ligionis omnis expertes, & rerum creatarum
idolis affixi, nullam alterius vitæ curam admi-
tun-

tunt. Serpit hæc dira contagio, non tantum inter humiles casasignaræ plebis, sed vel maxime homines in speciem politos, populique duces, & ipsas Principum aulas pedetentim invadit: ubi à multis Deus vix colitur, nisi purpuratus; cura omnis in Curia versatur; multa de statu publico, nulla de privata salute cogitatio. Fortunæ tantum litare, viros principes ut Semideos colere, & ab aliis toli, plurimis summa, aut unica Religio est. Hominibus sic affectis, ut sopor ille lethargicus excutiat, ante omnia necesse est, ut vivâ summi Numinis, æternique judicii cognitione percellantur. Habenda igitur in promptu argumenta, quibus per res creatas ad agnitionem Creatoris, & per sensuum experimenta ad rerum à sensu remotarum fidem, amoremque traducantur: frustra enim hos, Catholicos reddere contendes, nisi prius veri nominis Christiani efficiantur. Quin & experientia docet, quoscunque Sectarios, imo & Catholicos in fide languidiores, ex hac vivaci supremi Numinis, rerumque æternarum demonstratione, ad veræ Religionis investigandæ desiderium, firmamque in suscepta fide constantiam vehementer incitari.

ARTICULUS PRIMUS

Rationes ex rebus creatis ad Creatoris fidem, & cultum convincentes.

§. I.

Dico Primò; *Ex serie, dependentia creaturarum colligitur necessaria Dei existentia, & Religio illi debita.*

Quia sicut mihi manifestum est meipsum, qui aliquando non eram, in hac rerum natura nunc existere, vivere, operari; ita mihi certò innotescit existere aliquam Causam primam & supremam, cui ego quod sim, aut vivam acceptum referre debeo. Non enim potuit hæc quæ consto corporis moles, nullo procreante, repente ex nihilo profilire: multò minus ego primus illius artifex esse potui, ac meipsum è spatiis imaginariis in hoc orbis theatrum inducere: sic enim existere deberem antequàm existerem, & creare antequàm essem creatus; quod fieri penitus, aut intelligi nequit. Neque possum existendi exordium ab alia causa v. g. à meo parente derivare, nisi ille pari modo suam originem ab alio hauserit, & hic ab alio, perpetuâ serie progrediendo; donec tandem deveniatur ad causam primam & necessariam, à qua & primus hominum parens, & ego, & omnes creaturæ principium aliquod existendi acceperunt.

Frustra autem, ne ad Causam primam deveniatur, finget Atheus seriem infinitam causa-

A 2

rupa

rum à se mutuo dependentium, in qua nihil primum, aut supremum reperitur. Nam contra, aut rem obscuram claro exemplo expediam. Tametsi in Catenâ ferrea ex alto protensa concipias seriem infinitam annulorum se mutuo sustentantium, necessariò tamen vel intra, vel extra illam seriem dabitur aliquid à nullo sustentante dependens, à quo annulorum omnium gravitas sustentari debeat, cum nullus in tota catena annulus possit seipsum sustentare. Sic etsi admitteretur possibilis series causarum infinita, necessariò tamen si non intra, saltem extra illam seriem existet causa aliqua prima, ac suprema, à qua sic procedunt ac procreantur universa, ut ipsa per se existens, à nullo debeat originis suæ primordia derivare.

Unde sequitur me huic supremo rerum omnium Conditori, ac meo primævo Parenti, ipso creationis jure, sinceram fidem, cultumque debere; ac proinde si hunc præstare omittam, debito supplicio ejus arbitrio plectendum esse.

2. Neque tibi in mentem veniat, totam hujus Universi machinam, sine alio principio, mole tantum suâ ab æterno substituisse, nec nisi ex varia corpusculorum mixtura, motu, symmetria, novas rerum species componi potius, quam ab aliqua causa produci. Apage inane figmentum. Si enim Mundus hic adeò longævus foret, satis sanè ætatis haberet, ut ipso pro se loqueretur, & illius æternæ, ac venerandæ antiquitatis testimonium aliquod exhiberet. Iam verò, si omnes mundi Annales consulamus, sic inter se consentiunt universi, ut ultra sex millia annorum, nulla anteriorum temporum mentio reperitur. Quin potius & novas artes, & scientias, & regiones præcis sæculis incomptas,
non

non ita pridem inventas esse Annalium monumenta consignant, & nostra etiamnum ætas testatur. Quod si ante hæc tempora, infinita sæculorum millia effluxissent, quo pacto immensa illa annorum æternorum retroacta series artibus his excogitandis, aut regionibus invenendis non suffecisset?

Neque dicas, has artes, aut anteriorum sæculorum memoriam intercidisse ex aliqua priorum hominum incuria, quasi prætermiserint illi priorum temporum gesta ac monumenta posteritati consecrare. Mirandum sanè foret, in re tanta, tam publica, tam naturæ consentanea, commune illud, & plusquam Pythagoricum totius orbis silentium. Nihil enim hominibus magis jucundum, & à natura insitum esse solet, quam sua, majorumque suorum decora, monumentis perpetuo duraturis, toti posteritati celebranda transmittere. Idque nimis manifestum est ex singularum Gentium annalibus antiquissimis, & Virorum illustrium præclaris facinoribus, non tantum in scriptis historiis, sed etiam in vivis marmoribus, ac mausolæis omni studio ab oblivione vindicatis. Quod si ante præteritorum temporum memoriam ultimam, per immensi temporis durationem, cum mundo homines extitissent, illos quoque idem ardor, eadem antiquitatis explorandæ cupido rapuisset. De his verò ultra primum Adami ævum silent omnium gentium historiæ, omnia priorum sæculorum monumenta conticescunt. Neque potest, contra æternam mundi durationem, insonare clarius testimonium, quam altissimum istud totius æternitatis silentium.

3. Frustra autem, ut hujus argumenti vim eludas, cum Machiavelli asseclis, confugies ad ingen-

ingentes aquarum eluviones, & varia orbis incendia, quibus pretendas omnia prioris ævi vestigia ante Adamum consumpta fuisse. Hæc enim commenta, cum nullâ fide, aut historiâ fulciantur, ad fabulas & chimæras facillè relegantur.

Sed age, ut rem pressius urgeamus, quæro, Ex his eluvionibus & incendiis, aut hominum aliqui, aut nulli superfuere? Si aliqui; poterant illi rerum præteritarum memoriam in posteris conservare. Si nulli, dic quæso, quo modo ad te, nullo qui referret superstite, harum eluvionum noticia pervenit? An non vides bellum istud esse, commentum omni teste ac præsidio orbatum? Tuo igitur testimonio machinæ istius æternæ tota moles incumbit. Faciamus porrò tecum, per hujusmodi eluviones, & orbis universi conflagrationes, omne genus hominum absumptum aliquando fuisse, nullo superstite qui anterioris ætatis notitiam propagaret. Sed hoc admissio, ulterius inquiri, quo pacto potuerint homines aliqui post communem interitum, sine parente, sine conditore, in hoc orbe terrarum denuò comparere? Vis ut more Deucalionis novum genus hominum ex saxis reparatum, aut potius ex orbe lunari delapsum credamus? Minimè, inquis, sed ex commixtione, elementorum, ac calore solis, instar glirium aut ranarum, novi iterum homines è terra profilière. Si & hoc generis nostri probrum, potius quam Deum illius authorem admittere non reformides: Dic quæso, Cur non & hoc tempore reperiantur homines aliqui terrigenæ, more ranarum aut murium in campis, aut paludibus, ex eadem corpusculorum mixtura profeminati? Adest non minor quam olim influxus solis ac siderum

derum, præsto est eadem natura ac symmetria corporum sublunarium: hæc omnia modis innumeris assiduò miscentur, & agitantur: neque tamen hæctenus unum nobis masculum, aut embrionem in orbe universo, extra atheorum cerebrum, protulisse memorantur.

En quo tandem evanescant dementes impiorum cogitationes! Quantumvis illi oblivione æternâ omnia involvant, & hominum genus ad ranarum aut pulicum fortem abjiciant, & mundum ipsum flammis & undis pœnè evertant, ne sic quidem supremum universi Conditorum effugiunt.

Cum igitur hæctenus ostensum sit, nec mundum, nec homines ab æterno extitisse; neque potuisse in tempore à seipsis, nec ab alio principio in infinitum procreari, manifestè conficitur, à prima rerum omnium causa ac conditore originis suæ primordia obtinere, cui proinde sincera fides, ac Religio debeat.

§. 2.

Dico Secundò, *Ex ipsa Hominis conscientia, & rerum caterarum Ordine perfectissimo, supremi Moderatoris providentia omnibus adoranda & colenda elucescit.*

4. **A**C primò quidem, hanc supremi Numinis agnitionem intimis hominum pectoribus ab ipsa natura insculptam esse deprehendimus, ex stimulis *Conscientia*, sive tacita formidine, quâ, admisso gravi flagitio v.g. homicidio, homines etiam ethnici concutiuntur, quantumvis illud in vasta solitudine, absque omni arbi-

tro aut teste patratum fuerit. Quæro enim, quem potest ille homicida violatæ legis vindicem formidare? Non primò seipsum, nullum enim à seipso supplicium pertimescit. Non alium hominem, qui crimen testetur, aut puniat: certus enim est, nullum mortalium sceleris sui consciuum fuisse: & tamen tacitus illum tremor, & sollicitus pavor exagitat. Deum igitur ubique præsentem, Deum omnia etiam occulta inspectantem trepidando metuit, & metuendo agnoscit; ad quem nempe, ut authorem naturæ pertinet, violatam naturæ legem in præsentem, aut futuro sæculo vindicare.

Hinc igitur agnosco, me in ipso mentis meæ tribunali adeo vivum circumferre supremi Numinis testimonium, ut si debitam illi fidem & obsequium non exhibeam, non tantum Deum Iudicem, sed etiam meam conscientiam habere debeam contra me vindicem, testem, accusatorem.

5. Secundò: Si transfero oculos à meipso, in hunc *Orbem aspectabilem*, occurrit imprimis hæc, in qua consisto, Terræ, & Maris ingens machina, in medio Aëre, nullo sustentante, librata. Hinc ascendo ad amplissimum globum Lunæ & Solis, qui constanti tot seculorum cursu orbem universum illuminat. Pergo hinc ulterius ad reliquas Stellas, multitudine innumerabiles, splendore eximias, miro & immutabili ordine in firmamento collocatas. Considero denique ipsius Firmamenti amplitudinem immensam, & motum præcipitem, tot tamen millibus annorum, absque errore minimo, in suo cursu ac tramite persistentem.

Horum singula si cum Astrologis penitus contemplemur, comperiemus magnitudinem
Solis

Solis plusquam centies & quadragies totius Terræ globum superare. Terræ autem totius ambitus prope ad viginti duo leucarum millia porrigitur. Stellæ in firmamento nocte serenâ conspicuas quis poterit numerando recensere, quæ ad constellationes mille viginti duas reducuntur? Et tamen inter has, plures stellæ quæ dicuntur primæ magnitudinis, totam Terram plusquam quadragies excedunt. Distantiam autem immensam Fixarum à Terra inde conjicies, quod ipse sol, multò nobis viciniôr, distet ultra quatuor milliones miliarium, Luna verò ultra septuagies mille miliaria Belgica. Moventur autem Astra Firmamenti singula velocitate tam stupendâ, ut singulis horis multos leucarum milliones conficiant, cum & ipse sol in circuitu multò inferiori, non minus quam millionem leucarum in horas singulas decurrat. Quæ omnia ad ampliorem longè numerum extendi censet Ricciolus, & ex parte G. Hesiùs, aliique viri accuratissimi.

Nunc inquirò, à quo tandem possunt existerè, & ordinari hæc, quæ recensui universa? Non eo pertingit Hominis industria, quæ vel in unitus familiæ gubernatione mirum quantum defudat: nec opus est Angelicæ virtutis & intelligentiæ, angustis nempe spatiis, ac limitibus circumscriptæ. Non igitur existunt illa nisi à supremo, & perfectissimæ mentis Artifice, qui singula cum nondam essent, ex nihilo produxit, producta inter se aptissimo ordine disposuit, & sic disposita in eodem tenore ad hunc usque diem continet, ac conservat. Non enim potuit ingens illa rerum machina per se, absque supremæ causæ adminiculo, ex nihilo emergere, ut in §. 1. ostendi; multoque minus absque ejusdem

dein dispositione ac consilio in eam, quam descripsi, formam ordinemque fortuito confurgere. Ut si in vasta solitudine occurreret Palatium amplissimum, optimo singularum partium ordine constitutum, nemo est hominum, qui illico non agnosceret, talem fabricam non casu fortuito, sed ab artifice mente & ratione predicto in talem ordinem formamque coaluisset.

Eodem modo ulterius investigandum, quoniam moderante dirigatur *Motus solis* perpetuus in suo accessu, & recessu, ad certos fines & usus rerum sublunarium, ut ver hyemi, veri aestas, aestati autumnus, ordine ac lege nunquam aberrante succedat? Non possunt sane haec omnia ab alio principio promanare, quam à supremo, ac sapientissimo rerum omnium Moderatore, cui curae est tam vario solis motu, ac temporum alternatione, hominum genus, resque ceteras ab interitu conservare. Sol enim, cum sit mentis & rationis expertus, neque rerum sublunarium exigentias intelligere, neque cursum suum certâ lege ad eorum usum, utilitatemque flectere, aut ordinare potest. Cernimus enim verò, nec cymbam unam, utpote ratione carentem, absque nauclero, nec currum unicum absque auriga, ad destinatum locum motu se proprio, consilioque dirigere. Multo minus potuit tam varius, tam diuturnus solis, syderumque motus, sine supremo moderatore, per sex millia annorum, ad fines adeo admirandos caeco impetu inflecti, nullo consilio dirigi, nullâ providentia gubernari. Inops ipse est mentis qui haec sine mente perfectissima fieri posse arbitratur.

Qui ergo creaturas etiam irracionales ad fines suos tam accuratè dirigit, quomodo patietur homi-

homi-

hominem ratione præditum , ab ultimo suo fine , qui est ipse Deus , impunè recedere , & ab ejus fide , & obedientia spontè aberrare ?

S. 3.

Dico Tertio , *Spiritus à corporeo sensu separati , uti & Miracula vim natura exuperantia , ad divina Potentia notitiam ; cultumque manifestè adducunt.*

6. **P**rimò quidem , Extra creaturas in hoc mundo aspectabiles , occurrunt etiam *Spiritus invisibiles* à materia , sensuque separati , ut sunt Angeli , ac Dæmones , qui in obsessis hominum corporibus sese produnt per operationes admirandas , quæ à nullo hominum possunt exerceri. Nihil enim certius est , quam dari artem Magicam , & occulta cum dæmonibus pacta & commercia , ex quibus cogimur admittere *Spiritus corporis expertes* , maximâ agilitate , intelligentiâ , ac potentiâ præditos , quâ producuntur effectus qui omnem potestatem naturæ visibilis longissimè transcendunt. Sicut ergo inficari non possumus existere hos *Spiritus* , qui sub aspectum non cadunt , à rebus corporeis separatos ; ita necesse est agnoscere *Spiritum* aliquem supremum , ac potentissimum , qui occultâ virtute cœtera omnia moderatur , quem Deum vocamus , etsi illum nec visu , nec alio sensu percipiamus.

Secundò , supremi Numinis Majestatem nobis produnt , innumera omni ævo Miracula , quæ cum omnes naturæ vires excedant , à solo Deo provenire necesse est ; qualia sunt tot manifesti

favores sinceris Dei cultoribus concessi; tot pœnæ sacrilegis ac, perjuris repente irrogata.

Quæro enim, A qua virtute aut potestate prodierunt supra vim naturæ tot portenta olim patrata, dum divisis instar muri hinc & hinc oceani fluctibus populus Israeliticus, duce Moyse, profundum maris alveum sicco vestigio transmisit: aut dum Josue, invocato Numinis auxilio, in medio æthere præcipitem solis cursum extemplò frenavit. Et ut propinquiora memorem, quo autore Christus coram multis testibus Lazarum è monumento, filium viduæ è feretro, & plures alios luce orbatos ad vitam repente suscitavit? Quâ vi, aut potentiâ plures alii Dei cultores, omni ævo ad nostra usque tempora, paria superioribus prodigia orbi palam spectanda exhibuerunt? Potuerunt scilicet homines, potuerunt elementa, potuit vis occulta naturæ ad hujusmodi prodigia sufficere, quæ omnem naturæ potestatem manifestè transcendunt. Diu sanè multumque universæ Naturæ opem implorabis, antequam eâ opitulante unius digiti vulnus momento obducas.

Sed ne tam potenti argumento ad præstandum Numini fidem cultumque adigaris, hæc omnia ut historias falsas, aut oculorum ludibria, cum Machiavello; dicere non erubescas. Verùm non advertis te pariter infano ausu omnium historiarum fidem, & humanum commercium è mundo relegare? Gesta Regum, aut Cæsarum unde nobis nisi ex conscriptis majorum monumentis recenseres? At, si tecum insanire velim, repudiabo universa. Proferes testes ac tabulas plurimorum Authorum fide, ac testimonio ad posteritatem transmissa. Dicam illico, falsas historias, fictas tabulas, omnia homi-

hominum astu & fraude odornata. Nulla ergo deinceps in tabulis, nulla in testibus, nulla in hominum dictis aut factis fides residebit. Quod aliud non est, quàm necessarium vitæ humanæ commercium, & omnem probandæ veritatis viam penitus intercludere. En quo devènit ista hominum vesania, quæ dum tentat è mundo tollere fidem divinam, omnem pariter destruit fidem humanam.

§. 4.

Dico Quartò, *Ex prædictis apertè evincitur, quemlibet Dei agnitionem, cultumque liberè aversantem, rectè inter homines fatuum, aut amentem reputari.*

7. **H**oc ut demonstrem, assumo principium à Philosopho traditum jo. Ethicorum, & ab omnibus summo consensu receptum: Quod universis videtur, id verum esse debet. Hoc enim principio sublato, facile negabo, bonum esse vivere, malum mori; mel dicendum dulce, fel amarum. De hoc autem si dubitavero, fatuus illico appellabor, quia hoc & universis videtur, & natura ipsa loquitur, mel scilicet dulce, fel verò amarum esse: Nam ut verissimè Tullius, de quo omnium natura consentit id verum esse necesse est. Nunc ulterius subsumo: Atqui universis mente sanâ præditis semper videtur, semperque visum est, dari in mundo aliquod Numen debitâ religione colendum. Constat enim ex omnium gentium historiis, etsi inventæ fuerint nationes quæ vitam duxerint sine domibus, sine vestibus, aliisque hominum com-
modo

modo ac naturæ consentaneis; nusquam tamen extare gentem, aut urbem, cui nullus sit Deus, nulli ritus, nulla sacrificia. Adeò ut inter regiones postremo sæculo in novo quasi orbe repertas, nulla sine religione aliqua vixerit, quamvis in cæteris vix à belluis differre viderentur. Neque potest communis ille hominum sensus ac consensus ab alia causa enasci, quam à quadam luce, ac communi dictamine ab Authore naturæ omnibus impresso, ut illum tanquam primum originis suæ principium sibi querendum ac colendum agnoscerent. Quod autem à natura duce, & ingenita omnibus luce proficiscitur, id absque dubitatione verum certumque à quovis ratione prædito judicari necesse est. Adeò ut si quis præfractè obluetur, aliud existimari nequeat, quam hominem illum laeso turbatoque cerebro, vim judicandi amisisse, quâ solet verum à falso discerni.

Atque hinc ulterius conficio, contra curam debitam inquirendæ Religionis, ab autoritate Libertinorum nullum posse prætendi argumentum, quos hic in delirantium numerum redigendos esse jam demonstravi. Nulla sanè fatuitas est sine aliquo similis cerebri patrono, neque tamen rebus communi orbis judicio receptis, quidquam derogare solent dissona paucorum deliria. Communis certusque est hominum sensus, vitam suam cuilibet æstimandam, & tamen inventi sunt aliqui, qui violentas manus sibi intulerunt. Quid magis certum, quam nos aliquid certi cognoscere, id tamen à Scepticis præfractè negatur. Veritas est lumine naturæ nota, me non posse simul scribere, & non scribere, sed & hoc à Parmenide pro falso habetur. Nulla denique veritas adeo lucida est, ut ad eam proter-

va quorundam ingenia non caligent : quod si ad obducendam veritati caliginem , illa paucorum cæcitas sufficeret , jam pridem omnis è mundo veritas exularet. Hoc interea ex dictis liquet , in nullo rationis dictamine , communem , orbis universi sensum magis convenire , quam in admittendo aliquo Numine ac Religione , quam quisque ex sola naturæ luce ac magisterio sibi colendam esse decernit. Unde demum conficitur , nihil posse obtendi quo minus inter fatuos , aut emotæ mentis homines esse censeantur , qui contra veritatem adeò apertam paucos sequuntur Libertinos , quos in hoc iudicii impotes esse , & in media luce cæcutire , jam palam fecimus , & pluribus infra confirmandum erit.

S. 5.

Dico Quintò; *Ex argumentis hætenus allatis certò concluditur , ex neglectu Fidei , cultusque divini , sequi panam ignis æterni.*

Primò, Quia communi orbis consensu ex his , & sequentibus argumentis , omnes non modò Christiani , sed etiam Judæi , Turcæ , ac pleraque Gentes Barbaræ omni ævò hanc indubitaram intulere sententiam : *Qui negligit Deum in hac vita dignè colere , in altera vita condignè punietur.* Sicut ergo violatæ fidelitatis erga Regiam Majestatem condigna pœna est , ferri , aut flammæ tortura , definito tempore duratura , ita neglectus fidei debitæ Regi æterno , condignum supplicium est cruciatus ignis æterni. Quia Dei Majestas & excellentia cujuslibet Principis dignitatem infinitis gradibus antecellit.

Hoc

Hoc cum ita sit , quo modo potero ego ad hanc totius Universi vocem obfurdere , aut in hoc præ omnibus vitæ negotiis curam & cogitationem non intendere , ut divinæ Majestati debitam fidem cultumque perfolvam. Si enim in periculis vitæ præsentis brevi finiendæ, omni studio remedia quærentur tutissima, quanto magis id agendum est in præcavenda jactura vitæ æternæ , & vitandis pænis perpetuò duraturis.

Secundò. Præter hanc totius naturæ vocem , Deus ipse per voces Prophetarum hanc doctrinam omni ævo hominibus propalavit , & novissimè locutus est nobis in *Christo* Filio suo , qui in testimonium *Hujus veritatis* à se revelatæ, in publica orbis luce , cæcis à nativitate visum, claudis incessum , mortuis plurimis vitam momento restituit. Qui in dæmones , in elementa, in morbos omnes , solâ voce aut nutu , absolutissimum exercuit imperium. In cujus morte supra omnem naturæ ordinem , orbis universus densâ caligine obductus est , & tota terræ machina horrendo tremore concussa , petris scissis , & mortuorum sepulchris divinâ virtute referatis. Qui denique post mortem redivivus, pluribus palam spectandus & palpandus apparuit : ac demum divinâ luce refulgens , coram multis testibus , in cælum propria virtute conscendit.

Quæ omnia , pariter cum sua Doctrina probatissimis *divinarum Scripturarum* monumentis , & innumeris per Evangelii præcones *Miraculis* confirmatâ, adeo omnibus manifesta reliquit , ut maxima pars orbis, non vi aut armis, sed aperta veritatis luce adacta , ejus doctrinam quantumvis arduam accipere , & suo sanguine consignare

signare non dubitaverit. Doctrinæ autem à Christo traditæ *Primum Principium* hoc est, Deum debitâ fide, & cultu agnoscere recusantibus, paratum esse post hanc vitam supplicium ignis æterni. Sic enim loquitur Christus *Matthæi 15. v. 41.* Ite maledicti in ignem æternum, & *v. 46.* Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

Dura, inquires, hæc sententia est. At omnium sententiâ est. Nulla Ecclesia, nulla inter Christianos Secta umquam dubitavit, sine verâ fide impossibile esse Deo placere, aut ignis æterni pœnas evadere, si quis eam ritè propositam suâ culpâ admittere recuset.

Nunc igitur animum collige, & apud teipsum expende, quantum hæctenus curæ adhibueris in deligenda illa Fide ac Religione, in qua possis Deo placere, & ignis æterni tormenta effugere. Quis viator sine ullo examine ingreditur quamlibet viam primò occurrentem, nisi sponte velit in errorem, & interitum incidere? Non ideo via ad salutem recta est, quia lata, quia jucunda; cum ipsa veritas moneat *Matth. 7. v. 14.* Angusta est via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Quia nempe viam veræ fidei pauci seriò investigant, sed illam ingrediuntur ad quam vel commodum vitæ, vel lucrum, vel officium, vel amicorum exemplum invitat. Et tamen in altera vita, nec officium, nec lucrum, nec amici ulli, sed Fides vera & sincera poterit te ab ignis æterni pœna præservare.

Interroga igitur teipsum iis verbis quibus à Christo interrogaris *Matth. 17. v. 26.* Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Cras fortè

fortè stabis ante tribunal supremi Judicis , Fidei
 tuæ rationem redditurus , ubi in momento ac-
 cipies extremam sententiam , unde pendet tota
 Aeternitas. Adhibe ergo nunc in inquirenda ve-
 ritatis via illam curam ac studium , quod serio à
 te adhibitum non fuisse , serò lugebis : in hoc
 enim puncto ad vitæ finem ultrò errare , aliud
 non est quam aeternum perire.

ARTICULUS SECUNDUS

*Enervantur varia Argumenta & effugia contra hæc
 à Libertinis opponenda.*

Respondebunt pro sua , suorumque erro-
 rum defensione , atheorum more , horum
 temporum Libertini : Hominem ex jure & dig-
 nitate naturæ suæ in res sublunares liberum do-
 minatum , usumque obtinere. Durum proinde
 videri , à superiori aliquo Numine , nullo co-
 gente, tot legum divinarum vincula subire, quæ
 naturali hominis libertati ac fælicitati in cre-
 aturarum usu maximè præjudicant : ideoque
 nolle se ex doctrina sibi incerta , de libertatis
 suæ certa possessione deturbari.

Sed ut tuo etiam , Libertine , commodo con-
 sulamus , abs te quæro : An non tibi multò du-
 rius videatur eam de Deo , ejusque legibus
 doctrinam abjicere, quæ si vera sit , absque ullo
 in futurum remedio , tibi allatura est calamita-
 tem perpetuo duraturam, si verò falsa, nihil eam
 profitenti in hac, aut altera vita nocitura est ? Si
 enim nullum existat numen, nullus quoque erit
 hominum qui post hanc vitam , tuum tibi in
 colendo Numine errorem exprobrabit : illo
 autem

autem existente, unà cum spreti Numinis ultione, consurget adversum te tota hominum multitudo, quæ ab orbe condito Deum ritè coluit, tuæque vesaniæ, quod à communi orbis sensu ultrò aberraveris, meritissimo jure insultabit. Securum igitur te reddit Numinis veneratio à gravissima pœna atheis perpetuò formidanda, atque insuper spem parit ingentis præmii finceris Dei cultoribus, communi orbis judicio, in perpetuum destinati. Et quamvis (quod fieri nequit) tuum de existentia Numinis judicium cum communi orbis consensu falleretur, per hoc præsentis vitæ conditionem nihilo reddes deteriorem. Amens ergo sis si doctrinam omnibus adeo compertam amplecti recuses, quæ te pœnæ securum, ac perpetuò fœlicem reddere potest, miserum non potest.

At, inquires, quo modo in totius vitæ decursu possum esse non miserrimus, si in omni actione vindicem supremi Numinis manum mihi perpetuò imminentem agnoscam, à quo dum in libero rerum creatarum usu, aut abusu futura supplicia pertimesco, statum præsentis vitæ ego mihi fabrico quovis gehennæ periculo deteriorem?

Pones facile hanc miseræ formidinem, quam præsentium illecebrarum spectra injiciunt, si haud minorem esse hominis Christiani quam Athei, etiam in præsentis vitæ, fœlicitatem, mecum æquâ lance expendas. Vita hominis Athei, sive Libertini divinum cultum aspènantis, perpetuam patitur cum vera ratione luctam ac dissidium, dum advertit se, in repudiando Numinis obsequio, à communi orbis sensu dissidère. Nullum habet in Dei providentia solatium aut asylum, ad cujus præsidium in ad-

versis

versis confugiat : nullum illi intercedit cum veris Dei cultoribus Religionis vinculum aut commercium : omnium in hac vitâ odium & opprobrium incurrit : ac post mortem nullam alterius vitæ felicitatem expectat. His autem solatiis ac gaudiis homo Christianus in præsentî vitâ iucundè perfruitur, iisque intra conscientiæ finem suavissimè oblectatur. Liberum verò rerum creatarum usum si spectes , hic quoque usus in homine Christiano , quantum necesse est ad beatèque vivendum, nulla ex parte desideratur. Præstò illi abundè sunt oblectationes innumerae divinâ lege concessæ , quæ tanto suavius ac securius mentem explent , quantò magis defæcata sunt à belluinis cupiditatum illecebris , à quibus ipsa natura , & ratio abhorret. Non arcet illum sua in Deum Religio à communibus fortunæ donis , à publicis in republicâ honoribus , ab opibus legitimè acquirendis , à clari nominis fama ad posteritatem transmittenda , in nulla denique parte felicitatis humanæ Christianus Atheo aut Libertino concedit : in hoc semper dispares , quod homo Libertinus habeat plurimum quod post hanc vitam timeat , nihil omnino quod sperare possit.

Si forte dicas , Onus tibi maximum , & quavis Æternâ gravius apparere ; captivum tradere intellectum ad obsequium fidei , in rebus capti difficillimis , quæ omnem intelligentiæ tuæ lucem effugiant : ut est Deus unus & trinus , Animæ immortalitas , & alia non minus ardua fidei mysteria. At quid si ego palam fecero, dum onus hoc amoliris , & te nihil absque sensuum experimento credere profiteris , assumpsisse te onus credendi mysteria multo magis abstrusa , & ab omni sensu & ratione remota , quam
quæ

quæ tibi per atheismum excussisse vidêris ?

Age imprimis : homo Christianus credit existere Deum , qui sub ejus sensum aut aspectum non cadit ; Atheus verò , ut Dei demonstrationem enervet , admittit seriem causarum infinitam , aut occultas atomos , ex quarum fortuito concursu omnia coalescant : hanc autem seriem infinitam , has atomos occultas , hunc concursum tam affabrè , & tamen fortuito omnia formantem , nec illi visus , nec sensus , nec ratio ulla unquam spectandum exhibuit. Secundò , Christianæ fidei professor Animam hominis , quam nunquam spectavit , immortalem agnoscit : Atheus animam post mortem in nihilum abire profitetur , quam tamen nunquam suis oculis in nihilum evanescere conspexit. Christianus asserit omnia in hoc orbe supremâ Dei sapientiâ disponi : Atheus è contra sustinet res universas à solo Fato gubernari ; neque tamen arbitror ipsum ullo hæctenus sensu Fatum magis , quàm Deum percepisse. An non advertis , Libertine , quam recondita , & ab omni sensu aliena dogmata cum Atheo admittas , qui tamen profitetur , se nihil agnoscere velle , nisi quod aperto sensuum testimonio comprobatur. Quod si in his figmentis tam abstrusis , non dubitat captivum tradere intellectum , quid illum in admittenda Numinis existentia remoratur ? Quam ratio demonstrat , quam Doctorum auctoritas probat , quam Gentium pæne omnium consensus apertè testatur.

Nunc tandem , ut te propius conveniam , quæro ; An hanc doctrinam pro tua agnoscas ; Veritas omnem vitæ humanæ ordinem , justitiam , honestatem pervertit : Falsitas optimum in mundo ordinem , justitiam , honestatem inducit.

ducit. Haud dubito, malefanum hoc doctrinæ monstrum confestim averfaberis. Efficiam tamen paucis ut hoc naturæ immane monstrum, mentis Deum averfantis fatum esse agnoscas. Si enim verum est hoc quod supponit Atheus, Non est Deus, non est providentia, non est Religio quæ ulla hominum flagitia prohibeat aut puniat; liberum erit sine scelere etiam innocentem trucidare, aliena bona rapere, alterius thorum violare, per nocturna furta aut incendia quascunque domos & urbes devastare, quidquid furor, quidquid libido suggererit, absque ullo crimine aut Numinis metu patrabitur. Sublato enim Deo tollitur lex divina, sublata autem lege, omne flagitium legi contrarium, & constituta flagitio pœna penitus evanescit. Quinimò si Numen è mundo tollas, jam blasphemia, perjurium, impietas, virtus erit maxima, ac laude dignissima, utpote conformis primæ atheorum veritati, qui divinum Numen nihil nisi commentum aliquod vanum, ac chimericum arbitrantur.

Ex adverso, quidquid in rerum natura honestum, quidquid rectè ordinatum conspiciamus, si atheo credis, Falsitatis beneficio acceptum referamus oportet. Supponit enim Atheus dogma esse falsissimum, *Deus existit*. Et tamen ex Dei existentia ab hominibus credita profluunt actiones honestissimæ, ut fides in verbis, fidelitas in pactis, amor justitiæ, obedientia legum, denique odium omnis flagitii, quod agnoscunt homines à Deo justo iudice severè puniendum; uti credunt ab eodem amorem æquitatis, & omnis actionis honestæ æterno præmio remunerandum.

Quid autem magis distortum fingi aut cogitari

tas potest, quàm rectissimam bene agendi normam ex errore falsissimo enasci, primam omnium æquitatis regulam, iniquissimo ficti Numinis cultu contineri: denique optimum in rebus humanis ordinem, pessimo totius naturæ monstro deberi? An non apertè vides, quo pacto ex inverso cerebri tui iudicio, totius universi ordo evertatur.

Neque dicas, sepositâ cognitione, ac lege divinâ, ipsi Naturæ humanæ innatum esse hunc æqui, rectique amorem, ut sponte sua actiones cum flagitio conjunctas aversetur, eamque esse legem quandam non aliunde acceptam, sed ipsi naturæ per se impressam.

Nam ego ex adverso demonstro, illam rectè agendi legem non posse naturæ inesse, nisi eam aliunde ex perfectiori principio inditam fuisse agnoscas. Memineris enim te, qui Deum naturæ conditorem inficiaris, Animam quoque homini incorpoream atque immortalem negare: teque totam hominis machinam, & quidquid in ea continetur ex fortuito quarundam atomorum concursu fabricare.

Quæro igitur nunc, quo pacto ex fortuita illa corpusculorum congerie, quibus ex natura sua nihil rationis inditum est, provenire possint illa perfectissimæ rationis principia, quæ etiam quandoque reluctante naturâ singulos homines docent, *Suum cuique tribuendum: Parentes honorandos: Alteri non faciendum quod tibi nolles fieri, &c.* Ea enim vis insita non est corporibus ex se stupidis & ratione carentibus, ut in unam molem conflata, talia conferant rationis lumina, quibus ipsa penitus destituuntur. Certissimum namque totius naturæ axioma est, Nullam causam posse producere effectum seipsâ perfectio-

fectiorem. Quomodo ergo suprema illa rationis principia, & nulli errori obnoxia, poterunt provenire à sola symmetriâ, motuque corporum elementarium, quibus nihil magis proprium ac congenitum est, quam casus, error, & ignorantia? Sicut igitur à Magistro inanis cerebri, ac nullis artibus imbuto, nemo scientiam hauserit indubitam, & omnis erroris expertem, ita necessarium erit deficere ac vacillare prima illa rationis principia, quæ pro certissimis habentur, nisi à supremâ ac perfectissima quadam intelligentiâ deriventur, qualem extra hanc quam cernimus corporum congeriem inquiras necesse est.

Atque hinc ut arbitror satis manifestè deprehendis, ipsam naturæ vim, in qua effugium quaerebas, te ad supremum ac perfectissimæ intelligentiæ Numen sua sponte adducere, dum invictè demonstrat, hæc ipsa rationis principia, quæ naturæ attribuis, non posse homini inexistere, nisi Deum, qui illa Animæ incorporeæ imprefit, ut primum primæ veritatis fontem & auctorem agnoscas.

ARTICULUS TERTIUS.

Ex admissa Dei existentia, facili methodo demonstratur progressus ad divina attributa, & ex his ad reliqua Mystera fidei, ejusque Analysim.

V Ti ex commonstratis scientiarum principiis, conclusiones quædam obscuriores facile elucescunt, ita ex demonstrata supremi Numinis existentia, mirum quanta menti humanæ lux oboriatur, ut pex solida rationis principia

cipia ad reliqua fidei myſteria , facili compen-
dio , gradum promoveat , ac tandem ad ſolli-
ſſimam fidei noſtræ Analyſim perveniat.

§. I.

Dico igitur Primò , Ex eo quod *Exiſtat Deus*
rerum omnium prima cauſa & origo , ne-
ceſſariò ſequitur illum eſſe , *Ens à ſe* , hoc eſt , à
nulla cauſa dependens , ſed vi naturæ ſuæ in ſe
ab æterno ſubſiſtens. Quia apertè implicat il-
lum eſſe rerum omnium primam cauſam , &
ſimul exiſtere aliquam cauſam naturâ priorem
à qua ipſe dependeat , ſic enim eſſet prima , &
non prima.

Dico Secundò , Ex eo quod Deus in exiſten-
do à nulla cauſa productiva dependeat , ſequi-
tur eſſe , *Ens in ſua eſſentia Summè perfectum*.
Quia limites perfectionis in re quavis oriuntur à
voluntate , aut naturali diſpoſitione cauſæ , quæ
non poteſt communicare effectui perfectionem
ampliorem , quàm ipſa in ſe contineat. Cum ergo
Deus à nulla cauſa habeat quod exiſtat , nihil
omnino eſt quod ipſi perfectionis ſuæ limites
circumſcribat ; ac proinde ultra omnem quæ
mente concipi poteſt entis creati ſpeciem ac
perfectionem ſine fine protuberat. Præſertim
cum ipſe Deus manifeſtè revelaverit hanc ſibi
perfectionem ineſſe ; nihil autem enti à ſe , &
nullius egentis , prodeſſe poteſt mendacium.

Dico Tertiò , Ex hac *Natura divina Perfectione*
illimitata , ac nullis terminis definita conficitur ,
alia quoque ejus *Attributa* debere eſſe ſine fine
perfecta , ut ſapientiam , potentiam , juſtitiam
&c. Quia hæ Proprietates debent adæquari na-
turæ à qua eas emanare concipimus , quæ cum

B

ſine

fine careat, non potest proprietates ex se profluentes ullo fine coarctare. Secundò, Cum hæc Dei attributa non sint res aliqua ipsius naturæ superaddita, sed ipsa Dei essentia cum ordine ad varias quas producere potest operationes à nobis considerata, non possunt singula attributa minus continere perfectionis, quam ipsa Dei essentia, cum qua attributa illa reapte in unam, ac penitus indivisam entitatem coalescunt.

Dico Quartò, Ex Attributis Dei omni ex parte illimitatis & infinitis apertè concludimus, illum esse *Omnis boni & Perfectionis* primævum fontem & oceanum, in quo bonitas universa quam in creaturis cognoscimus & amamus, infinitis gradibus eminentiùs, atque excellentiùs continetur.

Hinc in Deo necessariò agnoscimus ac veneramur *Summam Sapientiam*, per quam in ejus mente ab æterno in æternum immensa cum claritate relucet, non tantum omnes creaturæ quovis tempore existentes, sed etiam aliæ rerum species sine fine perfectiores, quas solo voluntatis nutu creare potest. Nulla est veritas tam recondita, nulla in mente humana cogitatio aut machinatio tam abstrusa, quæ possit omnia perferutantem Dei cognitionem momento latere.

Huic Sapientiæ, ut perfectissima sit, respondet divina *Omnipotentia*, per quam in quantavis multitudine ac perfectione producere potest quidquid veri entis extra Deum mens humana aut angelica concipere queat. Ex hac Dei potentia tanquam primævo fonte profluit omnis vigor & virtus agendi in causis creatis. Quidquid ingenitæ virtutis miramur in astris, in terra,

ra, in mari, in metallis, plantis, animalibus, tenuis quædam participatio eſt illius potentia, quam Deus in ſe nullis limitibus terminatam complectitur. Hæc eſt poteſtas illa ſuprema, quæ in homines impios perpetuò armata, illis gehennæ pœnas numquam terminandas infligit; hæc eadem eſt ad cujus præſidium quisquis cum fiducia recurrit, nihil habet unde in præſenti, aut futura vita, omnes hominum, dæmonumque inſidias pertimeſcat.

Hanc omnipotentiam comitatur theſaurus Bonitatis in omni genere entis infinitus, ſic ut nunquam deſit copia inexhauſta cæleſtium donorum, quæ poſſit ac velit in omnes, ſuos præſertim cultores, largâ manu perpetuò diſpenſare. Quidquid cogitatur in creaturis amabile, inanis eſt larva, aut deformis umbra, ſi cum puriſſimo bonorum omnium fonte, & liquidiſſima ejus voluptate conferatur. Ex hoc ampliſſimo divinæ bonitatis theſauro proveniunt omnia illa naturæ, & gratiæ dona, quibus Homo ad beatum finem adjuvatur. Hac bonitate ſibi innatâ adactus, creavit Deus ad hominis uſum ingentes cælorum orbis, eoſque variâ aſtrorum luce ad ſtuporem adornavit. Totius terræ, oceanique commoda, ac divitias, ſuſtentandæ hominum vitæ deſtinavit. Quos non tantum ad neceſſitatem, ſed etiam uſque ad delicias adamavit, dum tantâ volucrum, piſcium, fructuum, florum, metallorum, gemmarum, omniumque rerum varietate totum hunc orbem hominis cauſâ locupletavit. Ac demum in tot amoris irritamentis hoc unum ſibi ab æterno propoſitum habuit, hominem ad ſui agnitionem, cultumque adducere, eumque ſuo in cælis complexu in perpetuum beare.

His ita constitutis, Dico ulterius quintò, Ut sapientia Dei perfectissima hominem ad hunc ultimum, beatissimumque finem per congrua media dirigeret, necesse fuit Deum cum hominibus *Commercium* habere, & locutione quadam externâ aliqua mentis suæ consilia illis communicare. Frustra enim foret hominem condere rationis lumine donatum, nisi eo fine ut conditori suo cultum idoneum persolveret. Ut verò noverit homo quem à se cultum conditor deponat, cum nequeat per se divina mentis arcana intueri, necesse erat per medium aliquod sensibile Deum hominibus loqui, & mentis suæ consilia manifestare. Ne verò hoc *Commercium* errori obnoxium foret, necessarium insuper erat, divinæ locutioni signa quadam Deo propria adjungi, ex quibus securè ac prudenter colligi possit, illam à solo Deo provenire.

Hunc cum hominibus loquendi modum instituit Deus ab initio per oracula Moysis, aliorumque *Prophetarum*, quæ cælestibus prodigiis, ac signis tam admirandis illustravit, ut non potuerint homines prudenter dubitare, quin doctrina iis oraculis expressa, à Deo inspirata fuerit.

Secundò, Mentem suam, Legemque propagavit per monumenta *Scripturarum*, quas ipse scriptoribus sacris dictavit tanquam publica instrumenta, in quibus voluit consilia sua ac decreta hominibus consignata remanere.

Tertiò, In progressu sæculorum, Fidem suam doctrinamque manifestavit per *Christum*, ejusque

ejusque *Ecclesiam*, quam non tantum ipsius Christi miraculis, sed etiam deinceps omni aëvo tot testimoniis, ac prodigiis suam esse comprobavit, ut in ea Deum sibi loquentem totus pæne orbis agnoscere non dubitaverit.

§. 3.

Dico Sextò, His fundamentis hæctenus stabilitis innititur tota Fidei divinæ veritas certa & inconcussa. Præstat enim fidei nostræ certitudinem falli nesciam revelatio divina, quâ Deus hominibus mentis suæ sensa manifestat. Nititur autem ipsa revelatio Dei revelantis Sapientiæ infinitæ, quæ non potest falli, cum nullius rei veritas eam possit latere, ac simul Bonitati voluntatis divinæ, quæ neminem potest fallere, & ultrò in errorem inducere: hoc enim summam Dei bonitatem dedecere facile agnoscimus, quod ab homine probo sine crimine fieri non potest. Ad hæc igitur firmissima principia omnia fidei nostræ mysteria reducuntur, ex his in singulis quos predicamus articulis, ultima credendi ratio peti debet, quod jam in praxi demonstrabitur.

§. 4.

Dico Septimò; Intellectus noster his fundamentis sive motivis instructus, facile pertingit ad *Analysim* fidei, quâ omnium articulorum, quos credit, rationem ultimam ac solidissimam reddere valeat.

De quovis enim *Articulo* fidei, ut ad solida principia reducat, quæri potest hoc modo:

Cur credis fide divinâ v. g. Deum esse trinum

B 3

in

in personis ? Ideo hoc credò quia Deus hominibus revelavit , se in personis trinum esse : Scio autem Deum non posse falli , cum sit præditus summâ sapientiâ , neque velle homines fallere , cum sit infinitè bonus. Sed quomodo constat Tibi Deum revelasse , se trinum esse in personis , cum nunquam Dei loquentis vocem audiveris ? Audivi fanè , dum Ecclesiam percepi Dei nomine affirmantem , Deum esse trinum in personis. At unde nosti Ecclesiam non errare , dum affirmat se Dei nomine docere Trinitatem personarum ? Non errare mihi certum est ex eo , quod ipse Deus Ecclesiam hoc affirmantem afficiat notis ac signis soli Deo propriis , quibus testatur illam suo nomine , & se authore id hominibus annunciare , quod aliud non est , quam ipsum Deum per Ecclesiam hominibus loqui , & de re quam illa proponit mentem suam manifestare. Deus autem sive per se , sive per alium loquens errare non potest. Unde patet , singula fidei nostræ mysteria non nisi testimoniò tantum humano , sed in ipsa Dei loquentis auctoritate fundari , & ad eam per hanc claram facilemque fidei analysim revocandam esse.

Si quæras , Quænam sint signa , quibus Deus Ecclesiam suo nomine loqui declarat ? Sunt illa in primis , prodigia cælestia , vaticinia rerum futurarum , Ecclesiæ docentis Unitas , & Sanctitas , & omnis generis miracula vim naturæ penitus exsuperantia , à Christo , ab Apostolis , aliisque Ecclesiæ membris omni ævo exhibita , ad comprobendam Ecclesiæ Dei nomine loquentis auctoritatem : de quibus tractat pereruditè P. Cornelius Hazart in Triumpho Rel. flandricè edito. Si verò Ecclesia Dei nomine loquens , & tot notis soli Deo propriis insignita , esset errori obnoxia,

noxia, hoc ipso adimeret Deus omnem sibi auctoritatem & facultatem hominibus loquendi, sive per externa signa mentem illis suam sine erroris suspitione propalandi. Si enim liceat mihi suspicari hanc Dei locutionem, adjunctaque illi notas tam multas, tamque admirandas non esse à Deo, sed ab alia quapiam causa profectas, idem licebit pariter mihi suspicari de quavis alia ipsius locutione quibuslibet notis ac prodigiis insignita. Cum ergo ad Dei perfectionem pertineat, sic posse hominibus loqui, ut certi sint ipsum esse qui loquitur, eique teneantur fidem adhibere, spectat quoque ad necessariam ipsius providentiam, ne permittat illis suo nomine proponi doctrinam talibus notis insignitam, nisi per eam velit suam mentem palam indicare. Ex quibus demum aperte concluditur tantam esse certitudinem ac firmitatem Fidei divinæ per veram ejus Ecclesiam propositæ, ut si illa vacillaret, necesse foret in agendo cum creaturis ipsam Dei potentiam, bonitatem, ac sapientiam deficere.

In quo autem Cætu hominum inveniatur illa Ecclesia per quam Deus mentem suam, fidemque ad salutem necessariam mundo manifestare decrevit, deinceps accuratè investigandum suscipimus